

Kořeny lékařské vědy

Rudolf Hauschka

Duševní vývoj lidstva od 15. století, popsany v předchozí kapitole, můžeme také stručně nazvat fází vývoje duše vědomé; v ní se prožíváme jako osobnosti opírající se samy o sebe a žijící na fyzické pláni. Tomuto stavu ovšem předcházejí jiné fáze, sahající daleko, daleko do minulosti, a kdybychom se podívali na antického člověka - nakolik by to pro nás dnes bylo možné - sotva bychom tohoto lidského předka v jeho duševních projevech poznali.

V knize *Člověk a substance*⁷ je v kapitole II podrobně popsána proměna vědomí od antiky až k novověku. Podíváme-li se například na egyptské chrámy a pyramidy, užaseme nad uměleckými a matematickými schopnostmi jejich stavitelů. Čím dále se budeme vracet v dějinách národů, tím více budeme nacházet doklady o výkonech, které v naší současné době zjevně nemají obdobu. Pokud bychom tedy propadli omylu, že myšlenky a duševní život dávného lidstva je třeba označit za nerozvinuté a dětinské, pak bychom museli revidovat svou víru v to, že lidstvo se v každém ohledu vyvíjelo od primitivního, možná dokonce zvířecího stavu až k výšinám naší současné vědecké epochy. Máme všechny důvody se domnívat, že lidstvo žilo v jiných stavech vědomí a bylo do značné míry nesené tvořivými mocnostmi - a také se jimi nesené cítilo. Obyvatelé Země, kteří přišli po poslední velké zemské katastrofě - nazývané potopa světa nebo doba ledová - se nacházeli ve stavu vědomí, který byl zcela odlišný od našeho vědomí. Tito lidé neměli žádné intelektuální schopnosti, místo toho však vlastnili schopnost vnímat v nadmyslovém světě. O tu jsme my, lidé novověku, přišli. Vrátili-li se do staré Indie, byl tenkrát nadmyslový svět se svými bytostmi prožíván dosud stejně reálně, jako dnes prožíváme fyzický svět; byla to doba,

kteřou musíme situovat ještě před zapsání véd či *Bhagavadgity*. Reálnost tohoto nadsmyslového světa byla pro tehdejší lidi tak bezprostřední, že Země s její

přírodou pociťovali jako nereálnou. Byla pro ně „májá“, iluze, nejméně hodnotný stupeň stvoření. Tehdejší Indové také ještě neměli sebevědomí v našem smyslu; mnohem spíše cítili, že žijí v lůně božství, jako součást božského bytí.

V pozdějších kulturních epochách byl patrný pozvolný sestup lidského vědomí do stále více procitajícího zájmu o věci Země; stejnou měrou se však umenšovalo nazírání do božského světa.

V Egyptě už to byli jen vyvolení lidé, jakými byli kněží-králové, kteří ještě byli schopni vnímat božskou moudrost a uskutečňovat ji na Zemi. Tyto jejich schopnosti se zachovaly řízením porodu a pečlivou výchovou v duchovních učilištích, nazývaných tenkrát mystérii.

Ve starém Řecku se pohled víc a víc zakaloval, dokonce i pro zasvěcence v mystériích. V dnešní době jsme veškerý kontakt s nadsmyslovým světem ztratili; jedině, co nám z něho ještě zbylo, je matná vzpomínka, která se odráží v náboženských dokumentech, legendách, mýtech a pověstech. To, co dnes ještě můžeme tu a tam najít u primitivních národů a v Evropě jako druhou tvář, je poslední dohasínající zbytek kdysi velkolepého nazírání do duchovních souvislostí světa. Pohled na tento grandiózní proces ukazuje, že božské síly, které dříve k člověku přistupovaly zvenčí, byly proměněny ve schopnosti, jež se pak individuálně rozvíjely v lidském nitru samotném. Rozvinuli jsme myšlení a zaplatili jsme za to ztrátou božské moudrosti, již lidé v dřívějších dobách jasnovidně zřeli.

O zdraví a nemoci budeme v následujícím textu ještě mnoho mluvit; tady chceme pouze předeslat, že tyto stavy byly a stále ještě jsou závislé na harmonii mezi tělem, duší a duchem. Je-li tato harmonie narušena, člověk onemocní. Je to zvláště duše, která se buďto příliš silně, nebo příliš slabě spojuje s tělem a tvoří příčinu onemocnění.

Když člověk v dávných dobách onemocněl, odebral se do chrámu k mysterijnímu knězi. Školený kněz dokázal vnímat disharmonii a napravit ji kultickými úkony. Tento způsob léčení byl v průběhu vývoje stále obtížnější, protože lidská těla se stávala příliš tvrdými a neprostupnými. Přešlo se tedy k tomu, že byl pacient uveden do spánku a jeho duchovně-duševní podstata, zbavená fyzického těla, byla uvedena před světovou moudrost. Říkalo se, že duše je postavena před obraz bohyně Isidy, podle něhož se nemocný mohl orientovat a najít cestu zpět k harmonii. To byl ten léčivý chrámový spánek. Ale i tento posvátný úkon byl v důsledku narůstajícího ztuhování fyzického těla stále obtížnější a zejména v posledních staletích před Kristem byli moudří kněží zvolna nuceni pochopit, že je třeba vydat se novými cestami.

Byl to především Hippokratés, jenž byl zasvěcencem a knězem Asklépiova mystéria v Kosu, který toto pochopení přeměnil v čin a vlastnoručně „zavřel brány chrámu“; to znamená, že vyšel ven, do světa, a mimo mystérium začal léčit tělo pomocí živlů a látek přírody. To byl počátek exoterního lékařství.

Následovala doba, kdy Aristotelés v duši na základě vlastní osobnosti rozvinul síly rozumu, logického myšlení. Nebyl to ještě ten abstraktní intelekt, který dnes mnohdy zaměňujeme s rozumem; bylo to myšlení, které bylo dosud oplodněno mystérii a jejich duchovním poznáním a které vyšší poznatky, pojímané dříve jen v obrazech, přinášelo v podobě pojmů, jež byl schopen myslet každý člověk. Aristotelés založil myslitelský světový názor, z něhož žijeme dodnes, aniž bychom tušili, jakým duchovním činem bylo přeložit řeč mystérií do řeči pojmů.

Této moudrosti, která v žádném případě nebyla jen chladnou rozumovou činností, nýbrž zahrnovala celého člověka s jeho duchem, duší a tělem, vyučoval Aristotelés svého žáka Alexandra. Rudolf Steiner poukazuje na to, že Alexandrova tažení nelze považovat prostě jen za dobyvatelské výpravy, ale že mnohem spíše sloužily šíření nových poznatků v tehdejších

civilizovaném světě. Na mnoha místech vznikly akademie, v nichž byla vyučována aristotelovská moudrost - ty nejslavnější v Alexandrii a v Athénách, kde se rozvinul vzkvétající duchovní život. Aristotelovská moudrost prostoupila tehdejší kulturní život a po celá staletí byla pěstována ve filosofických školách, dokud byzantští císařové, kteří

křesťanství povýšili na státní náboženství, při pronásledování veškerého pohanství tyto školy nezavřeli. Učitelé z těchto škol uprchli na východ. Mnozí z nich našli azyl v Přední Asii, a tak se aristotelovská moudrost dostala do rukou Arabů. Tady zvláště v akademii v Gondišapuru pod ochranou kalifa dosáhla neobyčejného rozkvětu. Vzhledem k arabskému vlivu to ovšem již nebyla původní, nýbrž takřkajíc filtrovaná moudrost. Když pak Arabové zahájili své dobovačné války, dostal se Aristotelés v arabském hávu přes severní Afriku do Španělska a odsud do střední Evropy a hluboce ovlivnil veškerý evropský kulturní život; tak se do Evropy dostalo také arabské lékařství.*

Tyto události mají zvláštní význam, neboť to, co bylo v předchozí kapitole popisováno jako přírodovědecká epocha, nese od samého počátku arabskou pečeť. Čirý intelekt, vázaný na pomíjivou osobnost, je používán ke kauzálnímu spojování pozemských záležitostí a rozvinut do podoby jemně vybroušené zbraně. Rudolf Steiner tento kulturní impulz půlměsíce označoval za předjímání rozvoje pozdějších duševních schopností, které se měly dostavit teprve po 15. století s vývojem takzvané duše vědomé. V této části lidské duše se osobnost dokáže otevřít ryze objektivním zákonům světa.

Působením arabského proudu však tento intelekt vplynul příliš brzy do počínajícího vývoje duše vědomé a dal tím vzniknout materialistickému, na smyslový svět omezenému abstraktnímu myšlení, které ve vědě panuje dodnes.

---

* Blíže k akademii v Gondišapuru a k arabskému pojetí aristotelismu viz Pietro Archiati: *Světová náboženství*, Fabula 2012, str. 144nn. (Pozn. vyd.) 20

Duše vědomá v sobě však měla nést i schopnost poznání duchovních zákonů světa, schopnost vybádat, jak duch působí ve hmotě a tvořivě ji formuje.

Křesťanskými zástupci tohoto vývoje jsou například Kepler, Goethe a filosofové německého idealismu jako Fichte, Schelling, Hegel a zvláště Novalis. Ti dokázali arabskému vlivu odolat. U jiných, jako jsou Galilei, Newton a zástupci moderní přírodní vědy, však tento vliv působí vysokou měrou.*

Pod vlivem arabismu se rovněž vyvíjelo lékařství, zvláště na jihoevropských univerzitách na Sicílii, ve Španělsku a v Itálii. Ale tak jako stojí Kepler na počátku nového duševního vývoje, máme i v lékařské oblasti jednoho velkého lékaře, jemuž - stejně jako Keplerovi - byla celistvost stvoření svátá: byl to Paracelsus. jeho můžeme považovat za milník ve vývoji spirituálního lékařství. Narodil se roku 1493 ve švýcarském Einsiedelnu a byl současníkem Luthera, Ulricha von Huttena, Dürera, Holbeina, Koperníka či Hanse Sachse. Přibližně v roce jeho narození objevil Kolumbus Ameriku. Paracelsus je velký lékař, který učí nejprve pozorování a lékaře vede zkouškou přírody. Dostává se tím do rozporu nejen s novou vědeckostí arabského stylu, ale i se zneužíváním tradiční astrologie. *„Štěstí člověka spočívá v něm samém, nikoli ve hvězdách; bylo spolu s ním počato a vyrůstalo v těle jeho matky.“* Přesto však má znalosti o harmonii mezi Zemí a kosmem, ale i o harmonii mezi makrokosmem a mikrokosmem člověka.

Je nanejvýš významné, že se ve svém lékařském působení snaží navazovat na lidové léčitelství, které žilo u kořenářů a kořenářek a které, pěstované osamělými mudrci, mělo v tehdejší době zdravé jádro rozumu školeného poznáváním přírody.

Díky upozornění Rudolfa Steinera víme, že toto lidové

---

* Blíže k Novalisovi v tomto smyslu viz Radomil Hradil: *Nové lidstvo v nás*, Fabula 2012, str. 190nn; k postavě Kašpara Hausera, jejíž působení mělo být vyústěním tohoto proudu, viz Radomil Hradil: *Jmenuji se, nakolik je mi známo, Kašpar Hauser*, Fabula 2006. (Pozn. vyd.)

léčitelství představuje starou moudrost aristotelovského poznání přírody, která skrytými cestami proudila z východu do střední Evropy a vyhnula se tak arabskému filtru. Je pochopitelné, že Paracelsus tím zůstává ochráněn před arabským lékařstvím. Stopy aristotelovské moudrosti o souvislosti člověka s přírodou nacházíme v jeho výroku: „*Každému kraji vyrůstá jeho nemoc i bylinka na ni.*“ Zkušenost a pozorování jsou prameny jeho jednání: „*Nejprve člověka poznat,*

pak léčit"; tím Paracelsus vyslovuje axiom, na který se dnes mnohdy zapomíná. „Poznáním člověka“ má Paracelsus na mysli znalost souvislosti celého člověka, tedy těla, duše a ducha, s přírodou a vesmírem.

Pokračování tohoto proudu lékařství nacházíme v Hahnemannovi. Hahnemann staví člověka do středu svých pozorování a výzkumů. Je současníkem Goetha a člověk má dojem, že to, co

Goethe vykonal jako duchovní héros, jako básník a myslitel, spočívá u Hahnemanna v podobě heroismu vůle. Při studiu Hahnemannovy biografie člověk stále žasne nad nezlomnou volní silou, díky níž se pouští do všech překážek a překonává je. Ve svém *Organonu* Hahnemann mluví o substanci jako entitě duchovního druhu, která je schopna dynamicky působit na spojení těla, duše a ducha.

V následujícím textu se k Hahnemannovi a jeho homeopatii ještě dostaneme. Duchovně-vědecky orientované lékařství může v mnoha aspektech na Hahnemannovi stavět.

Jestliže teď obrátíme pozornost k arabsky orientovanému lékařství, objevíme i tady, podobně jako u Newtona, kauzálně-deterministický ráz; připomeňme si jen Virchowovu buněčnou patologii a Ehrlichem založenou chemoterapii. - Uveďme si zde zvukový obraz, který je příznačný pro celý tento směr: salvarsan, „Ehrlich 606“ je chlorovaný tetra-metyl-meta-diamino-para-di-oxy-arseno-benzol. - Nezní to snad jako reminiscence z arabské vědy?

Člověk sám se i v tomto druhu lékařství dostává víc a víc z centra pozorování a nemocný se stává abstraktním „případem“.

Před několika lety jsme si v časopisech a na plakátech mohli přečíst oznámení: „Průmysl vyrobí - klinika ověří - lékař předepíše“. Paracelsus a Hahnemann si své léky vyráběli sami; měli kontakt s člověkem i přírodou.